

Yuvan Noah HARARİ'nin 2018 DAVOS KONUŞMASI

<https://www.youtube.com/watch?v=bg27nJb7Rck>

Herkes tünaydın,

Profesör Yuval Harari ile yapacağımız söyleşiye hepimiz hoşgeldiniz. Ben, Julian Ted. Amerikan Financial Times yönetici editörüyüm. Dünya Ekonomik Forumu ana salonunda Angela Merkel ile Macron konuşmasının arasında bir konuşma yapan pek de fazla tarihçiye rastlamadık ve hatta şu an bu salon en az Angela Merkel için dolduranlar kadar dolu ve neredeyse hiç kimse şunu deneyimlememiştir.

Kuliste sıramızın gelmesini beklerken, Angela Merkel geldi ve geçerken durup Yuval'ın yanına gitti ve kendini tanıttı ve ona "kitabımı okudum" dedi. Çok harika Yuval Harari 2 önemli kitap yazmıştır ki, bu konuşmanın içeriği olarak, bunlar, sadece hükümetleri değil pek çok ticari kuruluşları ve sivil toplum örgütlerini de sarsacak bir konuşma olacaktır. Bu kitaplardan bir tanesi, sanırım çoğunuz okumuştur "SAPIENS" okuyanlar el kaldırsın... Evet bu oldukça etkileyici, 2. kitabı da Sapiens'in devamı olan "HOMODEUS" insanlığın tarihine bakarak geleceğe, dijital geleceğe göz atıyor. Bu yaz "21. Yüzyıl için 21 Ders" adlı 3. kitabı da yayınlanacak. Bugün burada konuşulacak olan şey Merkel'in kendi konuşmasında da yer alan "data-veri" sorgulaması ve bugün "data-veri" hakkında neler yapıyoruz? Sizin "şuan"a dikkat kesilmenize neden olacak kadar oldukça provokatif-etkileyici ve endişe verici fikirleri var. Profesör Yuval Harari sahne sizin..

Harari: Teşekkür ederim, herkese merhaba. Önce bir dakikalığına şu bilgisayara bir bakayım her şeyin yolunda olup olmadığından emin olalım ve dinleyiciler üzerine az bir ışık alabilir miyim? Böylelikle sadece karanlığa konuşmamış, burada bulunan yüzlerle konuşmuş olurum. Teşekkür ederim. Bugün sizinle burada türümüz ve gelecek yaşamı hakkında konuşmak istiyorum. Bizler muhtemelen homosapienslerin son nesliyiz. Bir ya da iki yüzyıl içinde dünya tıpkı bizim Neandertaller ve şempanzelerden farklı olduğumuz gibi, bizlerden farklı hareket eden varlıklar tarafından yönetiliyor olacak. Çünkü gelecek nesille bizler bedenler, beyinler ve zihinlerin tasarımını öğreniyor olacağız ve bunlar ekonominin, 21. yüzyıl ekonomisinin ana ürünleri olacak. Tekstil ürünleri araçlar ve silahlar değil, bedenler beyinler ve zihinler.

Şimdi gezegenin yöneticileri tam olarak nasıl olacaklar? Buna "veri"ye sahip olanlar karar verecek. Veriyi kontrol eden sadece insanlığın değil yaşamın kendisinin de geleceğini kontrol edecek. Çünkü bugün veri dünyadaki en önemli servet. Antik çağda arazi en önemli servetti. Çok fazla toprak birkaç elin hükmü altına girdi ve insanlık aristokratlar ve halk tabakası şeklinde ikiye ayrıldı. Daha sonra modern çağda son iki yüzyılda en önemli ekonomik varlık olarak makineler toprağın yerini aldı ve çok fazla sayıda makine birkaç elin hükmüne girdiğinde de insanlık, kapitalistler ve emekçi sınıflar olarak ikiye ayrıldı. Şimdi "veri" en önemli servet

olarak makinelerin yerine geçiyor. Ve birkaç elin hükmündeki çok fazla “veri” ile insanlık sınıflara ayrılmayacak. “Tür”lere farklı türlere ayrılacak.

Şimdi “veri” neden bu kadar önemli? Önemli, çünkü öyle bir noktaya ulaştık ki, sadece bilgisayarları hacklemiyoruz, insanlığı ve diğer organizmaları da hackleyebiliyoruz. Bilgisayarları, e-posta hesaplarını, banka hesaplarını ve cep telefonlarını hacklemek ile ilgili bugün çok fazla konuşma var. Ama aslında bizler insanoğlunu hackleme yeteneğini kazanıyoruz. Şimdi insanoğlunu hekleme için neye ihtiyacınız var? İki şey gerekli: Çok fazla bilişim gücüne ihtiyacınız var ve bol miktarda veriye ihtiyacınız var, özellikle biyometrik verilere. Ne satın aldığım ya da nereye gittiğime dair veriler değil, bedenimde ve beynimin içinde neler olduğuna dair veriler.

Bugüne kadar hiç kimse yeterli “bilişim gücüne” ve insanları hekleme için yeterli “veriye” sahip olmadı. Sovyet haber alma teşkilatı ya da İspanyol engizisyonu sizi her yerde 24 Saat takip etmiş olsa, yaptığınız her şeyi izlemiş olsa ve söylediğiniz her şeyi dinlemiş olsalar bile yine de vücudunuzda ve beyninizde olanları anlamaya çalışmak; nasıl hissettiğinizi ne düşündüğünüzü ve ne istediğinizi anlamak için yeterli bilişim gücü ve gerekli biyolojik bilgiye sahip değillerdi. Fakat değişen şudur; iki eş zamanlı devrim yüzünden bir yandan bilgisayardaki gelişmeler, bilim ve özellikle makine öğrenimi ve yapay zekânın yükselişi bize gerekli bilişim gücünü veriyor ve aynı zamanda biyolojideki ilerlemeler ve özellikle beyin bilimi alanındaki gelişmeler bize gerekli biyolojik anlayışı da vermektedir.

Gerçekten Charles Darwin’den bu yana biyolojik araştırmanın 150 yılını şu üç kelimeyle özetleyebilirsiniz: “Organizmalar algoritmadan ibarettir.” Bu, modern yaşam bilimlerin en büyük kavrayışıdır. Gerçekten sadece biyokimyasal algoritmadan oluşan insanoğluna ait virüslerin olduğu organizmalar ve biz bu algoritmaların şifrelerini nasıl çözeceğimizi öğreniyoruz.

Şimdi iki devrim birleştiğinde bilgi teknolojisi devrimi, biyoteknoloji devrimi ile birleştiğinde elde ettiğiniz şey insanlığı hekleme yeteneği olacak ve belki de info teknoloji ve biyoteknolojinin birleşmesi ile ilgili en önemli buluş, beyindeki ve vücuttaki biyokimyasal süreçleri bir bilgisayarın saklayabileceği ve analiz edebileceği elektronik sinyalleri dönüştüren bir biyometrik sensördür ve bu yeterli biyometrik bilgilere ve yeterli bilgi işlem gücüne eriştikten sonra bizi bizden daha iyi tanıyan algoritmalar oluşturabilirsiniz ve insanlar gerçekten kendilerini çok iyi tanımıyorlar. Bu nedenle algoritmalar kendimizi daha iyi tanımak için gerçek bir şansa sahiptir. Biz gerçekten kendimizi tam olarak tanımıyoruz. Bir örnek vermek gerekirse 21 yaşındayken, eşcinsel olduğumu, bunu inkâr ederek bir kaç yıl yaşadıktan sonra nihayet fark etmiştim. Bir istisna değil bu. Bir çok gay erkek uzun yıllar bunu inkâr ederek yaşıyor ve kendileri hakkında çok önemli bir şey bilmiyorlar. Şimdi 10 veya 20 yıl içindeki durumu hayal edin. Bir algoritma herhangi bir gence, kendisini cinsel yörüngede nerede olduğunu tam olarak söyleyebildiğinde ve hatta bunun ne kadar şekillendirilebilir olduğunu. Algoritma göz hareketlerini beyindeki kan basıncınıza göre izler ve kendinize kim olduğunuzu

söyler. Şimdi belki de şahsi olarak böyle bir algoritmayı kullanmak istemiyorsunuzdur. Ama belki kendinizi okuldaki sınıfımızdan birisinin sıkıcı doğum günü partisinde bulacaksınız ve arkadaşlarınızdan biri bu yeni duyduğumuz harika habere vakıf cinsel yöneliminizi belirten bu yeni ve harika Algoritma çok eğlenceli olmaz mıydı? Diğerleri izler ve yorum yaparken bu Algoritma üzerinden herkes kendini test etmeye başlarsa siz ne yapardınız? Yürüyüp uzaklaşırmısınız? Yürüyüp gitseniz ve hatta sınıf arkadaşınızdan veya kendinizden saklansanız bile Amazon, Alibaba ve gizli polisten saklanamazsınız. Siz internette gezinirken, video izlerken, ya da sosyal medya özet akışlarınızı kontrol ederken; bu algoritmalar göz hareketlerinizi kan basıncınız ve beyin aktivitelerinizi izleyebilecekler ve bilecekler. Coca Colaya eğer şu kişiye şekerli içecek satmak istiyorsan, reklamda çıplak kız değil, çıplak erkek kullanmalısın diyebilecek. Siz ne olup olmadığını bile bilmezseniz. Ancak onlar bu bilgileri bilecek bu bilgiler milyarlar değerinde olacak.

Öncelikle bizi, bizim kendimizi anladığımızdan daha iyi anlayan bir algoritma var. Arzularımızı tahmin eden, duygularımızı manipüle eden, hatta bizim adımıza karar alabilen ve eğer dikkatli olmazsak netice dijital diktatörlüğün yükselişi olabilir. 21 Yüzyıl'da demokrasi genellikle diktatörlüğün önüne geçti. Çünkü demokrasi veri işleme ve karar verme konusunda daha iyiydi. Demokrasi ve diktatörlüğü etik veya siyasal terimlerle düşünürdük. Aslında Bunlar bilgiyi işlemek için iki farklı yöntemlerdir; demokrasi bilgiyi dağıtma yoluyla işler, bilgiyi ve gücü kişi ve kurumlar arasında karar almak için dağıtır. Diğer taraftan diktatörlük tüm bilgiyi ve gücü tek bir yerde yoğunlaştırır. Şimdi 20. Yüzyılın teknolojik koşulları göz önüne alındığında dağıtılmış veri işleme, merkezi veri işlemeden daha iyi sonuç verdi. Bunun başlıca nedenlerinden biri demokrasinin diktatörlüğün önüne geçmesi ve örnek olarak Amerika ekonomisini sohbet ekonomisinin önüne geçmesidir Ancak bu, yalnızca 20. yüzyılın benzersiz teknolojik koşulları altında doğrudur.

21 Yüzyıl'da yeni teknolojik devrimler ve özellikle yapay zekâ ve makine öğrenimi, sarkacı ters yönde salabilir, dağıtılmış veri işlemlerinden çok daha etkili bir şekilde merkezileştirilmiş veri işlemleri yapabilirler. Ve eğer demokrasi bu yeni koşullara adapte olamazsa İnsanlar bir dijital diktatörlüğün yönetimi altında yaşamaya başlayacak ve şimdiden tüm dünyada sadece otoriter rejimlerin değil aynı zamanda demokratik hükümetler tarafından çok daha fazla sofistike sürveyans rejimlerinin oluşturulduğunu görüyoruz. Örneğin ABD küresel bir gözetim sistemi inşa ederken, vatanım olan İsrail Batı Şeria'da topyekûn gözetim rejimi oluşturma çabasında. Ancak verilerin kontrolü insan elitlerinin sadece dijital diktatörlük kurmaktan daha radikal bir şey yapmalarına olanak sağlayabilir. Elitler organizmaların müdahale ederek onları hekeleyerek yaşamın geleceğini yeniden tasarlama yetkisini kazanabilir. Çünkü bir şeye müdahale ettiğinizde, onu heklediğinizde, genellikle o şeyin mühendisliğini de yapabilirsiniz ve eğer gerçekten müdahale-hekleme ve mühendislikte başarılı olursak bu sadece insanlığın tarihinin en büyük devrimi değil 4 milyar yıl önce yaşamın en başından bu yana en büyük biyolojik Devrim bu olacak. 4 milyar yıldır yaşam oyununun temel kurallarında kökten bir değişim

olmadı. 4 milyar yıldır yaşamın tamamı, dinazorlar, amipler, domatesler, insanlar ... yaşamın Tümü doğal ayıklanma yasalarına tabi oldu ve organik biyokimya yasalarına. Ancak bu şimdi değişmek üzere. Bilim evrimin yerini doğal ayıklanma ile, akıllı tasarım ile değiştiriyor. Bulutların üstündeki tanrının akıllı tasarımı değil, bizim akıllı tasarımı ve bulutlarımızın akıllı tasarımı. IBM bulut, Microsoft bulut. Bunlar evriminin yeni itici güçleri aynı zamanda.

4 milyar yıldır bilim organik bileşiklerin sınırlı dünyasında hapsoldükten sonra hayatı kolaylaştırabilir. Bilim inorganik bölgeye girmek için hayatı kolaylaştırabilir. Doğal ayıklanma ile şekillenen 4 milyar yıllık organik yaşamdan sonra akıllı tasarımın şekillendirdiği inorganik yaşam dönemine giriyoruz. Verilerin mülkiyetinin bu kadar önemli olmasının nedeni budur. Eğer onu düzenleyemezsek, küçük bir elit, sadece insan toplumlarının geleceğini değil, gelecekteki yaşam biçimlerini de kontrol altına alabilir.

Peki, veriler, verilerin mülkiyeti nasıl düzenlenir? Arazinin mülkiyetini düzenleyen geçmiş 10.000 yıllık tecrübemiz var. Endüstriyel makine sahipliğini düzenleyen birkaç yüzyıl tecrübesine sahibiz. Ancak veri mülkiyetini düzenleme konusunda pek deneyime sahip değiliz. Doğal olarak bu çok daha zor, çünkü toprak ve makinenin aksine veriler hem her yerde aynı zamanda hiçbir yerde. Veriler ışık hızıyla hareket edebilir ve istediğiniz sayıda kopyalayabilirsiniz. DNA'mız, beynimiz, vücudumuz ve hayatımız hakkındaki veriler de öyle. "Bu bana mı ait, bazı şirketlere mi, hükümete mi ait, ya da, belki de insan topluluğuna." Şu anda büyük şirketler verilerin çoğunu elinde tutuyor. İnsanlar bu konuda gittikçe endişeleniyor. Ancak verileri ulusallaştırmak üzere hükümetleri koşullandırmak, sadece dijital diktatörlüğe yol açmak için büyük şirketlerin gücünü kontrol altına alabilir ve gerçekten politikacıların, en azından birçok politikacının müzisyenler misali, çaldıkları enstrümanlar; insanlar, duygular ve biyolojik sistemdir. Bir politikacı bir konuşma yapar ve ülkenin dört bir yanında korku dalgası yayılır. Bir politikacı tweet atar ve bir öfke ve nefret patlaması meydana gelir. Şu an, bu müzisyenlere en gelişmiş en sofistike enstrümanları vermek zorunda olduğumuzu düşünmüyorum ve evrendeki hayatın geleceği ile ilgili görevi üstlenmeye hazır olduklarını kesinlikle düşünmüyorum. Özellikle birçok siyasetçi ve hükümet geleceğe ilişkin anlamlı vizyonlar üretmekten aciz görülmektedir. Bunun yerine geçmişe dönmek ile ilgili nostaljik fanteziler üzerine halka sattıkları şey ve tarihçi olarak geçmiş hakkında iki şey söyleyebilirim. Her şeyden önce geçmiş eğlenceli değildi. Gerçekten oraya geri dönmek istemezsiniz ve ikincisi geçmiş geri gelmiyor. Bu yüzden nostaljik fanteziler gerçekten bir çözüm değildir.

Peki, veri üzerinde kim olmalıdır? Açıkçası bilmiyorum. Bence tartışma yeni başladı. Verilerin düzenlenmesi konusunda bilgi sahibi olduklarında çoğu insan gizlilik alışverişi ve nereye gittikleri ve ne satın aldıklarını bilen şirketlerle ilgili düşünmeye başladılar. Ama bu sadece buzdağının başlangıcı. Mevzu bahis çok daha önemli bir şeyler var. Bu nedenle asıl tartışma henüz başlamış sayılmaz ve anlık cevaplar bekleyemeyiz. Bilim adamlarımıza, filozoflarımıza, avukatlarımıza ve hatta şairlerimize müracaat etmeliyiz. Özellikle şairlerimizin dikkatini

bu büyük soruna çevirmek. Veri mülkiyetini nasıl düzenlersiniz? Sadece insanlığın değil, gelecekteki yaşamın kendi geleceği de, bu sorunun cevabına bağlı olabilir. Teşekkür ederim

Moderator: Prof. Harari'ye bu muhteşem, düşündürücü ve bir şekilde meydan okuyucu ve depresif konuşması için teşekkür ederiz. Bu bilgi akışını dinlerken etkilendim ve hayran oldum. Çok basit bir soru ile başlamak istiyorum, o da şu: Çizdiğiniz bu toplum oldukça korkutucu. Bu geleceğin ne kadar yakın olduğunu düşünüyorsunuz? 2 yıl içinde mi? 20 yıl içinde mi? 200 yıl içinde mi? Yani bu bozulmuş diktatörlükle ne kadar yakın bir gelecekte muhatap olacağız

Harari: Bence birkaç 10 yıllık zaman süreci içinde, 200 yıl içinde homosapienlerin kalacağını düşünmüyorum, tamamen başka bir şeyler olacak, başka bir tür ortaya çıkacaktır. 2 yıl çok yakın bir zaman, birkaç on yıl içinde olabilir, tam olarak ne olacağını kimse bilemez

Moderatör: Siz alışılmadıksınız. Çünkü orada sahnede durup “cevabın ne olduğunu bilmiyorum” dediniz. Bu Dünya Ekonomik Forumu'nda öyle çokça duyabileceğiniz bir şey değil. Mütevazıydı ama ben merak ediyorum. Bugün etrafınıza baktığınızda ülkelerin ya da herhangi bir grup insanın, herhangi akademik grupların bu konuda akli başında mantıklı bir tartışma yaptığını hiç gördünüz mü? Hiç herhangi bir teşvik özendirme görüyor musunuz?

Harari: Bence dünya çok çok küçük bir gruba ayrıldı. Söz konusu olan şeyin ne olduğunu anlayan insanlar ve enstitüler ve geride kalan büyük çoğunluk; sadece sıradan insanlar değil politikacılar, iş adamları bile gerçekten bilmiyorlar. Evet, onları veri hakkında bir şeyler duymuşlar: veri koruması, siber saldırılar, birisi benim banka hesabı bilgilerini çalmış, gibi ama söylediğim gibi bunlar buzdağının tepesi. Benim tahminim söylediğim gibi bilmiyorum ama şunu tahmin ediyorum; Google, Facebook gibi bazı büyük kooperasyonlar, olağan şüpheliler onlar neyin söz konusu olduğunu anlıyorlar ve ayrıca bazı hükümetlerin, özellikle de Çin hükümetinin söz konusu şeyin ne olduğunu anladığını düşünüyorum. Ama kesinlikle çoğu insanın hiçbir fikri yok. Olay şu, şunu netleştirelim. Olay, biyometrik veri! Anahtar bu. İnsanlar veri hakkında düşündüklerinde, onlar çoğunlukla “nereye gideceğim”, “ne alacağım” gibi şeyleri düşünüyorlar. “Hacking” dendiği zaman onlar bilgisayarları düşünüyorlar. Yapay Zekâ (AL) ile makinenin öğrenmesini düşünüyorlar. Yaşam bilimi, beyin bilimi gibi denklemin diğer tarafını unutuyorlar. Beyin bilimi bizlerin beyne erişimini sağlıyor. Aslında gerçekten de hacklemeye çalışan kişi, beyni hacklemeye çalışıyor!, bunu (bilgisayarı) değil!

Moderatör: Çin aslında ilginç. Birkaç yıl önce üst düzey Çinli yetkililerle burada Davos'ta oturduğumu hatırlıyorum. Demokrasi hakkında tartışıyorduk O da bana “Sizin Batının demokrasisi var bizim de sosyal medyamız” dedi. Olan şeydu, onlar sosyal medyayı sadece vatandaşlarını izlemek için değil ayrıca havayı koklamak şeklinde kamu duyarlılığı açısından halk arasında neler olduğuna dair bilgi toplamak ve herhangi bir patlama olmadan önce bilgilendirilmek için de kullanıyorlar. Çin'i bu tarz bir dijital diktatörlüğün açığa çıkacağı bir yer olarak görüyor musunuz?

Harari: Bilmiyorum örneklerle verdiğim gibi Batıda bu tarz durumlar mevcut. En iyi kendi ülkemi bilirim. İsrail Batı Şeria'da gerçek bir gözetim takip rejimi kuruyor. Tarihte hiçbir yerde böyle bir şey görmedik. Gerçekten de her yeri, her bireyi takip etmeye çalışıyorlar. Hala o biyometrik sensörün kritik çizgisini geçmedik. İster Amerika, ister İsrail ya da Çin'de olsun hala olay sosyal medya, benim mobil telefonum, nereye gittiğim, kredi kartımla ne aldığım ile ilgililer. Hala içime girebilecek teknolojimiz yok, ama belki sahip olduğumuz teknoloji ile 5 yıl 10 yıl sonra bu olacak. Çok uç bir örnek vermek gerekirse, diyelim ki Kuzey Kore'de yaşıyorsunuz, bedeninizin içinde neler olduğunu sürekli takip eden bir bilezik takıyorsunuz ve odadan içeri giriyorsunuz ve duvarda asılı olan liderin resmine bakıyorsunuz. Bilezik, bu resme baktığımızda beyninizden, kan basıncınızdan neler olduğunu o kişi hakkında ne hissettiğinizi öğreniyor. İşte dijital diktatörlük dendiğinde anlatılmak istenen şey tam bu.

Moderatör: Bu kulağa “1984-politik roman Charles’in oyunu” gibi geliyor

Harari: Evet tam olarak öyle

Moderator: Bunlar ne yapacağınızı bilmediğinizi söyledin. Ama diyelim ki siz diktatörsünüz, dijital olmak ya da olmamak insanlığa bununla baş etmek için nasıl yardım ederiniz? Tüm o biyometrik cihazları kaldırıp atar mıydınız?

Harari: Hayır aslında geçmişe gitmek kesinlikle imkânsız. Özellikle teknolojide ve bilimde. Bir ülke ya da tüm bir kıta olasılıklar açısından çıldırsa da, bu alandaki tüm araştırmaları durdurduk dese de siz diğer ülkeleri bunu yapmaları için zorlayamazsınız ve bir yarıştasınız ve bu dibe doğru olan, aşağı çeken bir yarış. Ve bununla nasıl başa çıkacağınıza dair global anlaşma olmadığı takdirde, hiçbir ülke bu yarışta geride kalmak istemez.

Moderatör: O zaman siz bunun bilim insanlarının mı yoksa Birleşmiş Milletler'in yoksa Dünya Ekonomik Forumu'ndaki bu insanların mı kontrolünde olsun istersiniz?

Harari: Hayır, tartışma daha yeni başladı panik yapmamız gerekmiyor Öncelikle bunun farkında olmalıyız. Bu karşı karşıya kalacağımız şey pek çok olasılık var, teknolojik olasılıklar da var: örneğin toprağın sahiplenilişinin düzenlenmesi hakkında konuştuğumuzda, net bir resme sahibizdir. Arsanız, araziniz vardır. Etrafını çitle çevirirsiniz, kapı yaparsınız ve “tamam sen girebilirsin, sen giremezsin bu benim arazim” diyebilirsiniz. Peki, şimdi bu DNA'm hakkındaki veriler ya da beynimin içinde ne olup bittiği açısından ne anlama gelmekte? Çit ve kapı ile benzerlik nerede? İşte biz bunu anlamıyoruz. Bence bizler 200 yıl önceki endüstriyel devrimin olduğu zaman gibi benzer bir durumdayız ve sadece zamana ihtiyacımız var. Bir tartışma başlattığınızda, üniversiteden bunu biliyorum, üniversitede bir tartışma başlatırsın ve birisi elini kaldırır ve şöyle der. “Tamam, peki sınavda ne yazmalıyım?” ve ben “hayır, hayır, henüz o noktaya gelmedik” derim. Öncelikle bunu tartışmalıyız. Tüm cevaplara sahip değilim.

Moderatör: Sizin dijital ekonomiyi tarifinizde gördüğüm etkileyici şeylerden bir tanesi de; normal bir ekonomistin sahip olmadığı toplumsal bir ekonomi resmi çizmeniz. Çünkü bugün dijital değişimlerin çoğunda para yok. İnsanlar veri karşılığında servis alıyorlar. Bu öyle bir şey ki hiçbir ekonomik model şu anda bunu yakalayamıyor, ele geçiremiyor. Açık söylemek gerekirse antitröst (tekelciliğe karşı) açısından da hiç legal modellerde de durum aynı şekilde. Dolayısıyla merak ediyorum bu problem, baktığınızda ekonomik değil, sadece bilgisayar bilimi de değil, gerçekten de herhangi bir disiplin de değil. Sizce bu üniversitelerin akademisyenleri yeniden nasıl kategori edeceklerini düşünmeleri gerektiği anlamına mı geliyor? Kim hızlı yayılan bu görüşü alıp, bu konuları, problemlerini konuşabilir? Ben Antropolojistim (insan bilimci) öyle olduğumu söylemeyi de seviyorum ama bunu yapabileceğimi sanmıyorum.

Harari: Umut ediyorum herkes yapar. Eğer bilgisayar bilimciysen bir noktada Filozof da antropolojist de olmalısın. Şimdi işin bir kısmı bu oldu ve siz dünyadaki farklı değiştirmelerden (değiş-tokuş) bahsettiniz. Belki de bu noktada en önemli değişim (değiş-tokuş) “Sağlık Hizmetleri” olacak. Bugün bahsettiğimiz en önemli şey “mahremiyet”. Onunla sağlık arasındaki değiş-tokuş. Daha iyi bir sağlık karşılığında, beyninizdeki ve bedeninizdeki olup bitenlerin bilgisine erişilmesine izin verir misiniz? Benim tahminim “sağlık” kazanır. İnsanlar sağlıkları için mahremiyetlerinden vazgeçebilirler ve belki de birçok yerde seçenekleri de olmayacak. Eğer bedenlerinin içinde olup bitene, erişime izin vermezlerse sigortalanamayacaklar.

Moderatör: Bu para olmasa bu değiş tokuş çok çok önemli olacak. Hızlıca son soru, üzgünüm ama toparlanmalıyız. Olay Toprak kontrolü olduğu zaman feodalizm vardı biz buna tarihte feodalizm dedik. Endüstriyel makineler söz konusu olduğunda Kapitalizm ve Marksizm vardı. Bu yeni dünyanın dataizmini tarif için yeni bir kelime düşündünüz mü?

Harari: Evet o kelimeyi “dataizm”i denedim ama bilmiyorum. Kelimelerde canlı, hayatları var. Hangi kelime yakalar hangisi yakalayamaz bu tesadüfidir.

Moderatör: Eğer cevabınız varsa kartlara yazabilirsiniz, tweet da atabilirsiniz, ya da ona gönderebilirsiniz. Hangi iletişim aracı ile yapmak isterseniz. Buradaki insanların yüzlerine baktığımda mobile telefonlarına gerçekten de bakmadıklarını görüyorum, size kanalize olmuşlar. Bu büyük bir başarı, bize hem İlhan verdiğiniz hem de dehşete düşürdüğünüz için çok teşekkür ederiz.

Harari: Teşekkürler